

Klima- og miljødepartementet
v/politisk ledelse

Oslo, 30.november 2023

Innspill til statsbudsjettet for 2025 - Friluftslivets år.

Som paraplyorganisasjon for de 18 store frivillige friluftslivsorganisasjonene, er Norsk Friluftsliv formål å sikre de grunnleggende rammevilkårene for friluftslivet; naturen og økonomien. Tilgang til en mangfoldig natur nær der folk bor er viktig for utøvelsen av friluftsliv. Like viktig er det at vi har sterke frivillige friluftslivsorganisasjoner som evner å tilrettelegge og tilby et bredt aktivitetstilbud for alle i hele landet. Friluftsliv er en kulturell kompetanse som må læres, her gjør de frivillige friluftslivsorganisasjonene en stor innsats ikke bare for sine medlemmer, men for samfunnet.

På oppdrag fra Helse- og omsorgsdepartementet har Vista Analyse kartlagt de største barrierene for å få på plass effektive tiltak som får flere til å være fysisk aktive. Deres vurdering er at det per i dag ikke er noen sammenheng mellom dagens politiske mål og ressursinnsatsen som legges inn. De konkluderer brutalt med at «Dersom det ikke er politisk vilje til å øke ressursinnsatsen, bør ambisjonsnivået reduseres».

Norsk Friluftsliv håper at det å redusere ambisjonsnivået for fysisk aktivitet i befolkningen ikke er et alternativ, da det i dag finnes et betydelig uforløst potensial i å ta i bruk naturen som aktivitetsarena. Aktiviteter i naturen er i dag nordmenns viktigste kilde til fysisk aktivitet og den formen for mosjon flest kan tenke seg å gjøre mer av. I tillegg gir det svært gode folkehelseeffekter til lave kostnader, og kan også bidra til sosial utjevning. Både SSB og Institutt for samfunnsforskning trekker frem at det i organisert friluftslivsaktivitet er en overrepresentasjon av barn med foreldre med lav inntekt eller innvandrerbakgrunn. Dette er grupper som er underrepresentert i andre fritidsaktiviteter, og som regjeringen er opptatt av at skal delta.

Frivilligheten ønsker å bidra i arbeidet for å løfte befolkningens aktivitetsnivå, og inkludere flere i friluftslivsaktivitet. Men med en negativ utvikling i de økonomiske rammevilkårene siden 2017, er det en utfordring for det organiserte friluftslivet å opprettholde aktivitet som har som mål å rekruttere flere inn i friluftslivet. For å snu denne trenden og oppnå økt aktivitet, trenger organisasjonene mer midler, både i 2024 og 2025.

Friluftslivets år 2025

Friluftslivets år 2025 er i skrivende stund inne i planleggingsfasen, der vi samler inn innsikt og setter hovedmål og organisasjon. Regjeringen har et uttalt mål om at året skal skape økt oppmerksomhet om friluftsliv og gi varige resultater i form av økt deltakelse i alle deler av befolkningen.

Hovedtemaene for året vil være; bærekraftig friluftsliv, friluftsliv for alle, friluftsliv i nærmiljøet, friluftslivets påvirkning på fysisk og psykisk helse og frivillig innsats.

I mai 2024 skal regjeringen lansere sin handlingsplan for deltakelse i kultur, idrett og friluftslivsaktivitet, og Friluftslivets år 2025 vil nettopp kunne bidra til å kunne øke deltakelsen.

Friluftslivsorganisasjonene når ut bredere

SSB la høsten 2021 frem undersøkelsen «Fysisk aktivitet og friluftsliv blant barn og unge 2020», der de har kartlagt deltakelse i organisert friluftsliv blant barn fra 6 til 15 år. Tallene viser at det generelt sett er barn av foreldre med høy utdanning og inntekt som deltar mest i friluftsliv. Et interessant unntak er organisert friluftslivsaktivitet, som tiltrekker seg flere barn av foreldre med lav inntekt og utdanning. I disse aktivitetene er det også en høyere andel barn med innvandrerbakgrunn enn de med norsk bakgrunn, og det er lite frafall opp til 16 år.

Dette står i tydelig kontrast til den organiserte idretten, der høy utdanning og inntekt gir høyere deltakelse, og der barn med innvandringsbakgrunn deltar i mindre grad. SSB hadde i sin innsamling et forsterket utvalg fra Groruddalen, og har i etterkant uttalt at resultatene kan ha bakgrunn i områdesatsingen der. Dette gir i så fall regjeringen et godt argument for å styrke satsingen på friluftslivsaktivitet i organisasjonene, med mål om å inkludere flere.

Budsjettkrav:

- Vi ber om at de 25 millionene som er satt av til Friluftslivets år i 2025 er friske midler.
- Vi ber om 20 millioner til organisering og markedsføring av Friluftslivets år 2025.

Utdyping av kravene

Vi er glade for at det i Klima- og miljødepartementets budsjett for 2024 er gitt en tilsagnsfullmakt på 25 millioner til Friluftslivets år 2025. Dette er i tråd med ønskene fra et samlet friluftsliv. Midlene er stimuleringsmidler til friluftslivsorganisasjonene, og vil sikre et bredt aktivitetstilbud gjennom hele 2025. Det er viktig at disse midlene er friske midler og ikke midler som kutter andre tiltak innen friluftsliv.

Det er i tillegg behov for midler til organisering og markedsføring for gjennomføring av året. I mars 2022 anslo vi (basert på erfaringer fra Friluftslivets år 2015) et nøkternt budsjett på 15 millioner. Med prisøkningen som pågår nå, innser vi at dette er for lite. Vi ber derfor om 20 millioner til organisering og markedsføring av Friluftslivets år 2025.

Aktivitetsmidler 2025 (kap.1420 post 78)

Norsk Friluftsliv har i mange år påpekt behovet for å styrke aktivitetsmidlene til friluftslivet. Vi setter derfor stor pris på at denne regjeringen har startet på dette arbeidet. Likevel er det situasjonen fortsatt slik at aktivitetsmidlene er blitt kraftig redusert fra toppåret 2017. Det synes ikke godt på totalsummen i posten, men sannheten er at organisasjonene har mistet nesten hver tredje krone som fordeles til friluftslivsaktivitet.

Ønsker myndighetene et mangfold av friluftslivsorganisasjoner som tilrettelegger for et bredt spekter av aktiviteter og arrangementer, og inkluderer tilbud som er åpne for alle, må disse midlene økes. Vi vil presisere at dette er midler som ikke primært benyttes til aktiviteter for medlemmer, men til aktiviteter som har som mål å rekruttere flere inn i friluftslivsaktiviteter.

Budsjettkrav:

- Vi ber om at midlene til friluftslivsaktivitet i 2025 som et minimum føres tilbake til 2017-nivå. Det må da økes fra 57,1 (2024) til 80 millioner.
- Vi ber også om at det lages en reell opptrappingsplan for midlene frem mot 2030, slik at det i 2030 er 180 mill. på denne posten.

Driftsmidler (kap 1420 post 78)

I Norsk Friluftsliv er det to av medlemsorganisasjonene som per i dag ikke mottar driftsmidler. Dette gjelder Norges Turmarsjforbund og Skiforeningen. Vi ber om dialog med departementet for å diskutere mulighetene for at disse foreningene kan motta driftsmidler i fremtiden.

Inflasjonen gir utfordringer ikke bare for deltakelse og medlemsrekruttering også driften av organisasjonene er langt dyrere, vi ber derfor om at driftstilskuddet som gis over KLD sitt budsjett justeres for lønns- og prisstigning årlig.

Budsjettkrav:

1. Vi ber dialog med departementet for å diskutere muligheten for at Norges Turmarsjforbund og Skiforeningen kan motta driftsmidler.
2. Norsk Friluftsliv mottar driftsmidler, men ber om at disse blir regulert for lønns- og prisstigning årlig.

Uteskole

Det er et mål i Stortingsmeldingen om friluftsliv at barn og unge i større grad skal bruke naturen som læringsarena. Skolen når ut til alle barn og unge, og er derfor en svært viktig arena for å videreføre grunnleggende friluftslivskompetanse.

Norsk Friluftslivs prosjekt *Suksessfulle tiltak i skole, barnehage og SFO* har kartlagt barrierene for å bruke naturen som læringsarena. Kartleggingen viste at en av de viktigste barrierene er at lærerne mangler kompetanse og erfaring med bruk av uteskole som metode. For å forandre dette trengs et kompetanseløft på uteskoledidaktikk for alle lærere i Norge.

Budsjettkrav:

- Norsk Friluftsliv ber om at det prioriteres et kompetanseløft på uteskole gjennom at:
 - 1) Uteskoledidaktikk blir en del av alle grunnskolelærerutdanninger.
 - 2) Uteskoledidaktikk blir et satsningsområde i etter- og videreutdanningen av lærere.

- I tillegg til dette trengs det mer kunnskap om effektene av uteskole på læringsutbytte, læringsmiljø, fysisk og psykisk helse og klassemiljø.
- Norsk Friluftsliv ber KLD om å opprette en budsjettpost med midler som skal gå til forskning på uteskole og effektene friluftsliv har på elever, lærere og miljøet på skoler. Budsjettposten bør være på minst 5 mill. Kr. årlig.

Naturforvaltning

Kompetanse og kapasitet i kommunene

For snart et år siden fikk vi den gledelige nyheten om at verdens land hadde blitt enige om en ambisiøs naturavtale. Avtalen, som Norge har signert, forplikter oss til å sørge for et representativt vern av 30 prosent av hav- og landområdene våre, og at vi ytterligere restaurerer 30 prosent av ødelagt natur. Samtidig vet vi at det per i dag dessverre er stor mangel på fagkompetanse og kapasitet i mange kommuner innenfor arealforvaltning, natur, klima og friluftsliv.

For å sikre en bærekraftig arealforvaltning som ivaretar hensynet til natur, klima og friluftsliv, er det behov for en betydelig økt kompetanse og kapasitet i kommunene på disse områdene. Det er også viktig at kommunene reviderer gamle, vedtatte planer for naturarealene, som med dagens kunnskap om naturens tilstand, verdi og tåleevne ikke ville blitt godkjent for utbygging. Denne prosessen kalles en planvask.

Budsjettkrav:

- Vi ber om at det etableres en tilskuddsordning for å sikre økt kompetanse og kapasitet innen arealforvaltning, natur, klima og friluftsliv, i tråd med alvoret i naturkrisen. Midlene skal være søkbare for kommunene

Planvask

Mange kommuner er fulle av gamle arealplaner med store områder satt av til ulike utbyggingsformål. I følge NINA rapporten *Planlagt utbyggingsareal i Norge*, er det satt av 2.166 km² til bolig, fritidsbolig og næringsformål. Av dette utgjør areal avsatt til fritidsbolig 1.560 km², det vil si et areal fire ganger Mjøsas størrelse, jf. *NINA-rapporten Kartlegging av tomtereserver for fritidsbolig i Norge*. Blant disse arealene finnes det for eksempel viktige friluftslivsområder, leveområder for villrein og myrområder, som med dagens kunnskap ikke ville ha blitt tillatt for nedbygging.

For å hindre ytterligere nedbygging er det avgjørende å gjennomføre en effektiv planvask i de fleste kommuner.

Budsjettkrav:

- Vi ber om at det etableres en tilskuddsordning på 100 millioner kroner i søkbare midler til kommunene. Dette for å dekke en effektiv planvask i kommunene, for å forhindre nedbygging av viktige natur- og friluftsområder.

Arealnøytralitet og naturregnskap

Arealnøytralitet må være et overordnet mål i all arealplanlegging. For å oppnå dette, må det utvikles og innføres nasjonale, regionale og kommunale arealregnskap, slik at vi vet hva vi har og eventuelt hva vi mister.

Ifølge Miljødirektoratets rapport «Etablering av naturregnskap i Norge» gjenstår det mye arbeid før et naturregnskap i samsvar med standarder og krav, er på plass.

Budsjettkrav:

- Vi ber om at det så snart som mulig settes av nok midler til å fremskynde arbeidet med å få på plass et forvaltningsrelevant naturregnskap på både lokalt, regionalt og nasjonalt nivå.

Oslofjorden:

Oslofjorden med 100-metersbelte er et av Norges viktigste friluftslivsområder som 1,6 millioner nordmenn sokner til. Å hindre nedbygging, og ivareta allmennhetens tilgang i dette området må være en prioritert oppgave både lokalt og nasjonalt. Det er fortsatt store forskjeller på hvordan kommunene følger opp bygging i 100-metersbelte. Statsforvalter og kommunene sitter med et stort ansvar for å ivareta dette viktige friluftslivsområde for fremtiden, og må ha tilstrekkelig med kunnskap og kapasitet til dette viktige arbeidet.

Fiskedød og forråtnelse høres ut som en vond drøm, men er dessverre virkeligheten i Oslofjorden. Det ser ut til å være stor enighet om de to viktigste tiltakene for å redde fjorden: (1) tilstrekkelig rensing av næringsstoffer (nitrogen og fosfor) fra kommunale avløp, og (2) tilstrekkelig rensing av de samme næringsstoffene fra landbruket.

For å unngå en usystematisk og tilfeldig utbygging av kommunale renseanlegg mener vi staten må koordinere utbyggingsprosessen. Dette for å sikre at kommunene slipper å konkurrere om kompetanse og kapasitet for å prosjektere og bygge slike anlegg.

I regjeringens budsjett for 2024 er det satt av 12,4 millioner kroner i tilskudd til kommuner langs Oslofjorden til planlegging og prosjektering av renseanlegg. Dette beløpet er langt lavere enn hva behovet tilsier.

Strandsonen er under stadig press, særlig i Oslofjorden. Det er derfor behov for en strengere håndheving av byggeforbudet i 100-metersbeltet, herunder innstramming av en utbredt

dispensasjonspraksis i strid med plan- og bygningslovens intensjon. Det er også behov for at kommunene følger opp ulovlige byggetiltak og stengsler i strandsonen.

Budsjettkrav:

- Norsk Friluftsliv ber om at staten tar et langt større ansvar for å koordinere utbyggingsprosessene av kommunale renseanlegg og øke budsjettet til dette til et nivå som står i forhold til den alvorlige situasjonen i Oslofjorden.
- Norsk Friluftsliv ber om at det avsettes mer midler til kommunene/statsforvalter slik at det er kapasitet og kompetanse til å følge opp dispensasjonspraksis, ulovlig byggetiltak og stengsler i strandsonen

Forum for natur og friluftsliv (FNF):

Norsk Friluftsliv er en av initiativtakerne til Forum for natur og friluftsliv (FNF). FNF finnes nå i alle landets fylker, og deres arbeid styrker vår demokratiske deltakelse i arealspørsmål og fremmer natur- og friluftslivsinteressene på en faglig solid og koordinert måte. I budsjettforslaget for 2024 fikk FNF en gledelig og nødvendig økning.

Budsjettkrav:

Støtten til FNF i 2025 bør justeres i takt med den forventede lønnsutviklingen i samfunnet.

Utdyping av kravet:

For Norsk Friluftsliv er det viktig å opprettholde FNFs kompetanse til å bistå og rådgi våre lokale medlemsorganisasjoner.

Med vennlig hilsen

Norsk Friluftsliv

Bente Lier
Generalsekretær

Solveig Schytz (sign)
Styreleder

Vedlegger også øvrige budsjettinnspill som sendes: Kulturdepartementet, Kunnskapsdepartementet, Kommunal- og distriktsdepartementet og Helse og omsorgsdepartementet.